

Lundens Havremølle.

1. Stangelandsåna begynner sitt løp på Malmheim og munner ut i Gandsfjorden rett utenfor kulturhuset. Både på Malmheim, Raugstad og Folkvord ble elva nyttet som drivkraft både til kverner og vasshjul. Videre kom Bore mølle fra 1923, men den ble drevet av elektrisk kraft. Øverst i Stangelandslunden ble Lundens Havremølle anlagt rundt 1880 av Ole Torkelson Stangeland.

Lundens Hjulfabrikk.

Drivkraften var vasshjul. Mølla ble etter hvert modernisert og utvidet, og i 1934 ble det satt opp en tre-etasjers murbygning med maskineri for automatisk drift. Mølla var i drift til 1955, og seinere ble bygningen noen år brukt til metallstøperi. Bare hundre meter nedenfor lå Nydalens Mølle, grunnlagt i 1909. Denne hadde også vasshjul, men dette ble skiftet ut med elektrisk motor. Videre nedover langs elva ligger fortsatt Nygårds Barkemølle og Stangeland Trevarefabrikk. Nedenfor disse på andre siden av veien lå Carl Øksnevads Trevarefabrikk. Denne kjøpte Sven Aarrestad og startet Lundens Hjulfabrikk og seinere også en likkiste-fabrikk. Hjulfabrikkbygningen brant i 1986. Videre ble elva nyttet i Braastens Barkemølle på nedsiden av Storgata, samt Skeiane Mølle lenger nede, men da er vi over i en annen bydel.

Nygårds Barkemølle.

2. Nygårds Barkemølle ble bygd før 1876. Konstruksjonen er bindingsverk på kraftige gråsteinsmurer. Utvendig er mølla godt bevart, og hadde tidligere gamle tresjalusier foran lufteåpningene. Det indre er også mer endret. Bygningen som er verneverdig i klasse 2, har høy sjeldenhetsverdi, historisk verdi og identitetsverdi.

3. Stangeland Trevarefabrikk ble bygd av Martin Aase i 1907 etter at et eldre snekkerverksted han kjøpte brant ned i 1902. Bygningen som ble fredet i 1996, er en av de største laftebygningene i 2 1/2 etasje i Sandnes. De separate inngangene er bevart fra den gang det var verksted i første etasje og bolig for snekkeren og hans familie i annen etasje. Stilpreget er nøktern sveitserstil, typisk for næringsbygninger i tre. Bygningen var i bruk som trevarefabrikk til rundt 1990, og da den har beholdt sin opprinnelighet både i det indre og ytre, er fabrikkens et av få godt bevarte minner fra trevareindustrien.

Stangeland Trevarefabrikk.

Kjærlighetsstien..

4. Kjærlighetsstien som tidligere ble kalt Høgeveien, er en smal vei som slynger seg vestover fra Alexander Kiellands gate. Den går langs fjellkanten med høye trær på begge sider, videre bak Stangeland Trevarefabrikk og kommer fram til veien i Lunden nedenfor Nygårds Barkemølle.

5. Mossiges Minde er i dag en stiftelse som eier og driver trygdeboliger, eldreboliger og eldresenter. Nåværende virksomhet ble etablert i 1967 av Høyland Helselag. Opprinnelig hadde Mossiges Minde vært gamlehjem etter at Karen Gurine Mossige som døde i 1919, hadde testamentert eiendommen med hus og hage til hjem for enslige gamle kvinner, enker eller ugifte. Det ble da opprettet et

Mossiges Minde.

legat som stod for driften av gamlehjemmet til det ble avviklet og huset revet utpå 1940-tallet. Legatet lå deretter i ro i mange år før nytt legatstyre ble opprettet i 1969 for å sette opp nye statutter slik at en kunne gå inn i samarbeid med Høyland Helselag.

6. Oalsbekken har sitt utspring fra ei oppkomme eller kjelde på nord-siden av Solaveien, rundt 100 m nedenfor Mossiges Minde. Den er i dag lukket til og ikke synlig. Det antas at navnet på kjelda opprinnelig var Olavskilden, oppkalt etter Olav den Hellige, men dette er mindre trolig. Navnet kan ifølge Særheim kanskje komme av «olle» som betyr kjelde, vannåre. Kjelda som hadde svært god vannkvalitet, holdt hele året samme lave temperatur og jevn vannstrøm på litt over 300 liter i minuttet. Det var derfor naturlig å utnytte vatnet både til drivkraft og som ressurs. Fra kjelda gikk bekken dels åpen og dels lukket på skrå nedover, først mot det som nå er Oalsgata, videre forbi overfallshjulene på Stangeland Mølle, Svilands Mølle og Hetlandsmølla (også kalt bl.a. Røde Mølle) før den krysset under Postveien og delte seg i to retninger i krysset Oalsgata/Eidsvollgata. Bekken forsynte flere husstander med godt vatn, men også garverier og fargerier i sentrum. I tillegg var det arrangert brannkummer flere steder. Nå er bekken helt lukket og vatnet forsvinner inn i overvannssystemet.

Røde Mølle.

7. Stangeland Mølle er den eneste av de gamle møllene i Sandnes som fortsatt er i drift. Det var Lars Eriksen Stangeland som startet opp i 1843 med drivkraft fra et svært overfallshjul som fikk vann fra Oalsbekken. Olaus Aareskjold fikk tingl. skjøte på mølla i 1903, men han ble trolig eier sist på 1880-tallet. Fortsatt males mye av kornet på steinkvern fra 1927 slik at mjølet får høy næringsverdi. I dag er det 4. og 5. generasjon som driver mølla. Den er særlig kjent for produksjon av havregryn og komplemjøl.

Stangeland Mølle.

Kartet er utgitt av: Sandnes kommune ved park og idrett i samarbeid med oppmålingsseksjonen, Stangeland bydelsutvalg, Sandnes historie- og ættesogelag og Stavanger Turistforening. www.sandnes.kommune.no/friluftsliv

SANDNES KOMMUNE

SANDNES TOMTESLAG NF

SANDNES KOMMUNE

TUR- OG BYDELSKART

Velkommen på tur i Stangeland bydel

Areal: 2,6 km²
Innbyggere: 7333 innbyggere (2011)

Stangeland bydel ligger vest i Sandnes kommune og omfatter gården Stangeland og litt av gårdene Soma og Lura. I vest grenser bydelen til Folkvord, Austvoll og Soma, i nord til Lura og i øst til Trones og sentrum. I sør grenser bydelen til Skeiane, men da med mindre justeringer slik at litt av gården Stangeland ligger i Sandved bydel og litt av Skeiane i Stangeland bydel.

Bydelen var tidligere jordbruksområde, men er nå utbygd med boliger, sist i Smeaheia og langs riksvei 44 som bydelen grenser til. Bydelen har fortsatt litt industri, men tidligere var det mange møller nedover langs Stangelands-åna og Oalsbekken i tillegg til møllene langs Storåna. På det meste hadde byen 12 handelsmøller som alle produserte havregryn. Langs kysten har havren vært det viktigste kornet for folk. Kornet ble malt til mjøl, og for det meste brukt til havregrøt og flatbrødbaking. Fra midten av 1800-tallet var folk sine matvaner i endring, med blant annet mer bruk av rug og hvete. Det heter at J.A. Budde som drev landbruksskole på Austrått, fikk ideen om å lage havregryn i Skottland. Han fikk i gang forsøk med havregrynproduksjon i området. Andreas Torkelson Stangeland (1844–1905) på Aase Mølle var den første i landet som leverte damppressede havregryn. Andreas reiste også en del rundt i landet og monterte møller, så hans store tekniske evner må ha mye av æren for at havregrynindustrien på Jæren ble den fremste i landet.

Stangeland sett fra Austråttbanen.

8. Oalsgata er nå innfartsveien fra vest, mens det tidligere var Solaveien. Til å begynne med ble veien kalt Nyeveien, men den fikk etter hvert navnet Oalsgata etter bekken som krysset gata fire ganger.

Solaveien (bildet) ble erstattet av Oalsgata som innfallsport fra vest.

9. Ormaskogen nordvest for idrettsanleggene har mange fine stier og er et spennende lekeområde for barna i nabolaget. Navnet på skogen kommer trolig av at hele skogbunnen er dekket av «ormagras», en slags bregne.

Fra Ormaskogen.

10. Sandnes Sykkel- og aktivitetsgård åpnet høsten 2010. Trygg Trafikk har ansvar for innhold og koordinering av sykkelopplæring for 5.-klassinger. Til nå

har flere tusen elever deltatt i opplæringen ved anlegget. Sandnes Sykleklubb har ansvaret for drift-en av anlegget.

Sandnes Sykkel- og Aktivitetsgård.

11. Varatun ble navnet på eiendommen som gamle Sandnes kommune i 1889 kjøpte til kommunegård, eller fattiggård som den da ble kalt. Bygningene og en del av eiendommen som var på ca. 500 mål, ligger i Trones og sentrum bydel – og er omtalt der

– men en del av Varatun ble brukt til fyllplass i noen ti-år. Fyllplassen ble avviklet i 1990.

Turgjengere på tidligere Varatun fyllplass.